

Warszawa, dnia 3 kwietnia 2018 r.

KMP.571.1.2018.TG

Raport
Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur
z wizytacji Oddziału Zewnętrznego (Aresztu Śledczego w Poznaniu) w Rosnowie
(wyciąg)

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192) zwanego dalej OPCAT, oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniach 6-7 lutego 2018 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (zwany dalej KMPT lub Mechanizm) przeprowadził wizytację Oddziału Zewnętrznego (Aresztu Śledczego w Poznaniu) w Rosnowie (zwany dalej: Oddziałem, placówką lub jednostką), mieszczącego się przy ul. Jarzębinowej 2.

W skład zespołu wizytującego wchodził: Justyna Róża Lewandowska (Dyrektor Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich, prawnik), Rafał Kulas (prawnik) oraz Tomasz Górecki (psycholog, psychoterapeuta).

Celem wizytacji zapobiegawczej pracowników BRPO było sprawdzenie na miejscu sposobu traktowania osób pozbawionych wolności i dokonanie oceny ochrony ich przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem.

W ramach wizytacji dokonano następujących czynności:

- przeprowadzono rozmowę na temat funkcjonowania Oddziału z ppłk. Bogumiłem Pachulskim – Zastępcą Dyrektora Aresztu Śledczego w Poznaniu oraz z kpt. Magdaleną Bładochą – Starszym Wychowawcą Oddziału Zewnętrznego w Rosnowie;
- dokonano oglądu pomieszczeń Oddziału, w tym m.in.: cel mieszkalnych, świetlicy, łaźni, sali widzeń;

- zapoznano się z losowo wybranymi aktami osobowymi skazanych;
- przeprowadzono na osobności indywidualne rozmowy z wybranymi skazanymi.

W toku wizytacji wykonano dokumentację fotograficzną.

Dokonane w ten sposób ustalenia przedstawiciele KMPT przekazali ppłk. Bogumiłowi Pachulskiemu – Zastępcy Dyrektora Aresztu Śledczego w Poznaniu, a także wysłuchali jego uwag i wyjaśnień.

Ponadto po zakończeniu wizytacji przeanalizowano pozostałą dokumentację dotyczącą placówki.

W przedmiocie zainteresowania Mechanizmu każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osadzonych przez funkcjonariuszy i współosadzonych, kwalifikacje personelu, prawo do informacji, prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym, prawo do ochrony zdrowia, prawo do praktyk religijnych, warunki bytowe, oddziaływania kulturalno-oświatowe. W niniejszym Raporcie uwzględniono jedynie te obszary, które w ocenie przedstawicieli KMPT wyróżniają jednostkę na tle pozostałych oraz te, które wymagają poprawy.

2. Charakterystyka jednostki

Wizytowana jednostka jest oddziałem Aresztu Śledczego w Poznaniu. Jest zakładem typu otwartego przeznaczonym dla skazanych mężczyzn odbywających karę po raz pierwszy (P-3), połączonym z zakładem karnym typu otwartego dla młodocianych (M-2). W jednostce karę pozbawienia wolności mogą odbywać chorzy na cukrzycę insulinozależną. Podstawowa pojemność normatywna oddziału to 82 miejsca. W dniach wizytacji w jednostce przebywało 80 skazanych (nie było wśród nich młodocianych).

3. Mocne strony i dobre praktyki

Za dobre praktyki wykraczające poza standard spotykany w jednostkach penitencjarnych wizytowanych przez KMPT uznano:

- udostępnienie skazanym pralki i suszarni jako odrębnego pomieszczenia,
- wygospodarowanie miejsc na świeżym powietrzu do suszenia ubrań i bielizny,
- wyposażenie cel w szafki na buty,
- kolorowe ściany w celach mieszkalnych,
- wyodrębnienie pomieszczenia do tzw. widzeń intymnych (spotykane tylko w jednostkach macierzystych)

W ocenie KMPT powyższe wpływa na budowanie pozytywnej atmosfery w placówce i przeciwdziała negatywnym skutkom izolacji penitencjarnej. Czyni też zadość standardom międzynarodowym, dotyczącym postępowania z więźniami, które wskazują, że: *Uwięzienie i inne środki skutkujące odizolowaniem osób od świata zewnętrznego są dotkliwie przez sam fakt odebrania prawa do decydowania o sobie w wyniku pozbawienia wolności. Dlatego też system penitencjarny, z wyjątkiem sytuacji, gdy będzie to wynikało z uzasadnionego odseparowania lub zastosowania odpowiednich środków w celu utrzymania dyscypliny, nie będzie wzmagał dolegliwości więźniów z taką sytuacją* [Reguła 3 Wzorcowych reguł minimalnych Organizacji Narodów Zjednoczonych dotyczących postępowania z więźniami tzw. Reguły Mandeli; Rezolucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 17 grudnia 2015 r.].

KMPT pozytywnie ocenia również umożliwienie niemal wszystkim skazanym (odsetek 95%) podjęcia zatrudnienia oraz bogatą ofertę zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych. Na konieczność zapewnienia więźniom różnorodnych zajęć poza celą (takich jak praca, nauka, aktywność fizyczna) zwrócił uwagę Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (dalej: CPT, Komitet) w raporcie z wizytacji Polski w 2013 r. (Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 43.) Praktyki takie mogą pozytywnie wpływać na atmosferę w placówce i tym samym zmniejszyć poziom napięć emocjonalnych wśród skazanych.

Wizytujący zaobserwowali ponadto w Oddziale dobrą atmosferę i bezproblemowy, konstruktywny kontakt na linii funkcjonariusz – skazany. Takie podejście może przyczynić się do zniwelowania ewentualnych incydentów z użyciem przemocy i związanego z nimi złego traktowania. Co więcej, może skutkować zwiększeniem bezpieczeństwa na terenie całej placówki.

4. Problemy systemowe:

4.1. Niedostateczna liczba psychologów

Rozmowa wstępna z personelem Oddziału ujawniła, że na jego terenie nie ma psychologa zatrudnionego na stały etat; przyjeżdża ten z OZ w Poznaniu lub z Aresztu Śledczego w Poznaniu. Tymczasem zgodnie z § 3 pkt 2 zarządzenia Nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych

(dalej: Zarządzenie Dyrektora Generalnego SW) *psycholog prowadzi badania psychologiczne, udziela pomocy psychologicznej oraz obejmuje osadzonych odpowiednimi oddziaływaniami psychokorekcyjnymi wobec grupy nieprzekraczającej 200 osadzonych.* W związku z tym, że jeden psycholog ma pod opieką około 285 skazanych, jest to poniżej standardu CZSW. Przekroczenie tego współczynnika jest o tyle problematyczne, że zdaniem Mechanizmu, już według obecnego standardu pomoc psychologiczna może nie być zapewniona w wystarczający i efektywny sposób. W tym względzie należy uzupełnić, że zbyt duża liczba skazanych przypadających na jednego psychologa może skutkować ograniczeniami korzystania przez tych ostatnich z możliwości szukania pomocy w sytuacjach dla nich kryzysowych, a przez to również ograniczeniem ich praw.

Powyższy problem był już uprzednio zgłaszany Dyrektorowi Generalnemu SW¹, który podzielił stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich. Wskazano jednak, że zmiany w tym obszarze będą uwarunkowane posiadaniem przez SW odpowiednich środków finansowych².

4.2. Brak kontroli sądowej kontroli osobistej skazanych

Wobec więźniów funkcjonariusze Służby Więziennej muszą niekiedy dokonać kontroli osobistej w celu sprawdzenia, czy nie posiadają oni przedmiotów zabronionych lub niebezpiecznych. Warto jednak podejmować decyzję o jej przeprowadzeniu z właściwą rozważą, profesjonalizmem i poszanowaniem godności człowieka. W przeciwnym wypadku kontrola osobista może spełniać rolę narzędzia opresji, zostając uznana za poniżające traktowanie. Aktualnie, w przypadku, gdy dyrektor podejmie decyzję o poddaniu więźnia kontroli, nie wydaje on decyzji, którą osadzony mógłby zaskarżyć do sądu, w trybie art. 7 k.k.w. Sąd nie może zatem ocenić, czy była to decyzja słuszna. Stanowić to może zatem pole do nadużyć. Wydaje się w związku z tym istotne, by zasadność i sposób realizacji kontroli osobistej więźniów podlegały zewnętrznej weryfikacji. Możliwość sądowej kontroli ma więc wartość prewencyjną i tym samym skutkować może odstrasżająco wobec osób chcących sięgać po nią bez potrzeby.

Warto w tym miejscu przypomnieć, że w przeszłości dochodziło do sytuacji, gdy decyzja o zastosowaniu kontroli osobistej nie znajdowała uzasadnienia z punktu widzenia bezpieczeństwa, na co wskazywał Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu, w wyrokach przeciwko Polsce: *Codzienne kontrole osobiste więźnia połączone z obowiązkiem*

---

¹ Wystąpienie Generalne z dnia 17.05.2016 r., do Dyrektora Generalnego SW, KMP.571.8.2016.

² Odpowiedź Zastępcy Dyrektora Generalnego SW z dnia 15 czerwca 2016 r., BP-070-78/16/1025.

rozebrania się do naga nie wynikały z żadnych konkretnych potrzeb bezpieczeństwa i nie były związane z podejrzeniami wynikającymi z zachowania skarżącego. Taka praktyka musiała wywołać w człowieku uczucie poniżenia, cierpienia i przygnębienia, które wykroczyło poza nieuniknione cierpienie i upokorzenie związane z odbywaniem kary więzienia³.

W dniu 21 stycznia 2016 r. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował do Trybunału Konstytucyjnego wniosek o stwierdzenie niezgodności art. 116 § 6 k.k.w. w zw. z art. 7 § 1 k.k.w. z Konstytucją, w zakresie, w jakim nie przewiduje wydawania decyzji w sprawie kontroli osobistej skazanego⁴. Wniosek ten oczekuje aktualnie na rozpatrzenie (sygnatura akt Trybunału K 5/16).

Mechanizm nie podważa zasadności dokonywania kontroli osobistej, jednak z uwagi na powyższe sprawa ta pozostaje w dalszym ciągu w polu jego zainteresowania.

5. Obszary wymagające poprawy

a) Dostęp skazanych do opieki medycznej

Skazani, z którymi rozmawiali przedstawiciele KMPT, dość dobrze ocenili opiekę medyczną, realizowaną w jednostce. Jednak ich relacje ujawniły, że badania lekarskie skazanych odbywają się w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej, a zatem w warunkach, które nie gwarantują poszanowania prywatności i tajemnicy lekarskiej.

Przed wszystkim jednak warto mieć na uwadze fakt, że niezależne badanie lekarskie skazanych i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas takiego badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą przed torturami i przemocą silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – Podkomitet ONZ ds. Zapobiegania Torturom oraz Innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu, Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (SPT) oraz CPT.

Przywołana sytuacja jest niewłaściwa z punktu widzenia obowiązujących przepisów prawnych oraz osłabia prewencyjny charakter takiego badania. W obecności personelu ochronnego więzień może nie czuć się na tyle swobodnie, by opowiedzieć lekarzowi o sposobie, w jaki był traktowany. Taka sytuacja rodzi też ryzyko naruszenia intymności więźniów, poszanowania ich godności i tajemnicy lekarskiej. CPT wskazuje też, że obecność funkcjonariusza podczas badania jest szkodliwa dla budowania właściwej relacji pomiędzy lekarzem, a pacjentem i zwykle nie jest konieczna z punktu widzenia bezpieczeństwa. Komitet zachęca też personel jednostek penitencjarnych do wypracowania alternatywnych

³ Wyrok Świdzki v. Polsce z dnia 16 lutego 2016 r., skarga nr 5532/10, § 60-61.

⁴ Wniosek RPO do TK z dnia 21.01.2016 r., KMP.571.83.2014.

rozwiązań mających na celu pogodzenie wymogów bezpieczeństwa i zasady tajemnicy lekarskiej (np. zainstalowanie systemu nagłośnienia przywoławczego) – Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 79.

Ważne jest zatem, by obecność personelu ochronnego była wyjątkiem, uzasadnionym specyfiką konkretnego przypadku i wcześniejszą prośbą personelu medycznego. Badanie medyczne więźnia powinno bowiem odbywać się co do zasady poza zasięgiem wzroku i słuchu funkcjonariuszy.

Powyższe wskazówki mogą stanowić więc zachętę dla personelu jednostek penitencjarnych, by stworzyć inne rozwiązania, mające na celu pogodzenie wymogów bezpieczeństwa i zasady tajemnicy lekarskiej (np. zainstalowanie systemu nagłośnienia przywoławczego).⁵

b) Prawo do informacji

Na tablicy ogłoszeń usytuowanej na jednym z pięter oddziału mieszkalnego umieszczone zostały ważne dla osadzonych informacje i ogłoszenia, niemniej jednak brakowało wśród nich danych teleadresowych instytucji krajowych stojących na straży praw człowieka (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka). W przypadku informacji na temat Biura Rzecznika Praw Obywatelskich posłużono się tylko skrótową nazwą instytucji, bez podania bezpłatnego numeru infolinii 0800676676. Ponadto, pomimo że oddziały mieszkalne są umiejscowione na dwóch piętrach, w placówce była tylko jedna tablica informacyjna.

Warto mieć na uwadze, że dostęp do takich informacji sprzyja poczuciu bezpieczeństwa skazanych. Pozwala im też odgrywać aktywną rolę w zabezpieczaniu własnych praw oraz stanowi ułatwienie dostępu do mechanizmów skargowych. Wagę prawa do informacji uwypuklają instytucje międzynarodowe, jak CPT⁶: *Prawa osób pozbawionych wolności nie mają większej wartości, jeśli osoby te nie są świadome ich istnienia.*

c) Warunki bytowe

Podczas oglądu placówki przedstawiciele Mechanizmu zwrócili uwagę na brak mydeł oraz papieru toaletowego w jednej z toalet. W celach mieszkalnych zauważono natomiast

---

⁵ Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2014) 21, § 79.

⁶ Drugie sprawozdanie ogólne CPT, CPT/Inf (92) 3,

przeziurawione ręczniki i zużyte koce. KMPT zaleca w tym względzie przegląd cel mieszkalnych oraz innych pomieszczeń i wymianę lub uzupełnienie asortymentu.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 OPCAT, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają:

I Kierownikowi Oddziału Zewnętrznego w Rosnowie:

1. przeprowadzanie badań lekarskich bez obecności funkcjonariusza (chyba, że lekarz zadecyduje o takiej asyście);
2. uzupełnienie tablic informacyjnych o dane teleadresowe instytucji stojących na straży praw człowieka (m.in. Rzecznika Praw Obywatelskich z numerem bezpłatnej infolinii 0800676676 oraz organizacji pozarządowych, np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka) oraz ich wyeksponowanie na obu piętrach placówki;
3. dokonanie przeglądu cel mieszkalnych i pozostałych pomieszczeń w celu wymiany zużytych sprzętów kwaterunkowych bądź ich uzupełnienia;

II Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Poznaniu:

1. rozważenie zwiększenia liczby etatów psychologów.